

DOI Number: 10.30520/tjsosci.525013

**4721 SAYILI TÜRK MEDENİ KANUNU'NDA DÜZENLENEN
BOŞANMA SEBEPLERİNE GENEL BAKIŞ***

GENERAL OVERVIEW OF DIVORCE REASONS IN TURKISH CIVIL CODE NO.4721

Oğuz ERSÖZ**

ÖZET

Evlilik ile bir erkek ve bir kadın, mutlu ve sağlıklı bir aile yuvası kurmayı hedefler. Ancak her zaman bu hedef gerçekleşemez. Taraflardan kaynaklanan ya da kaynaklanmayan bazı sebepler evliliğin devam etmesini imkânsız kılabilir. Bu durum, evliliğin eşler henüz hayattayken ortadan kaldırılmasını gerektirmektedir. Boşanma kurumu da bu gereklilikten doğmuştur. Boşanma sebepleri, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 161 ila 166. maddeleri arasında düzenlenmektedir. Bu sebepler sınırlı sayıdadır. Her sebebin kendine özgü koşulları vardır. Bu çalışmamızda yargı kararları ve doktrindeki görüşler ışığında boşanma sebepleri genel hatlarıyla inceleme konusu yapılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Evlenme, Boşanma, Dava, Müşterek Yaşamın Çekilmez Hale Gelmesi, Kusur.

ABSTRACT

A man and a woman aim to establish a happy and healthy family home with marriage. However, this goal cannot always be realized. Some reasons that are or are not related to the aspects may make it impossible for the marriage to continue. This situation that the marriage be eliminated while the aspects are still alive. The divorce institution was born of this requirement. The reasons for the divorce are regulated between the articles 161 and 166 of the Turkish civil code No. 4721. These reasons are limited. Every reason has its own conditions. In our study, the reasons for divorce are examined in general terms in the light of the opinions in doctrine and the court decisions.

Key Words: Marriage, Divorce, Case, Becoming Unbearable In Common Life, Fault.

* Bu makale, 29-30 Eylül 2018 tarihleri arasında Edirne'de gerçekleştirilen IX. Uluslararası Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Kongreler Serisi'nde 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu'nda Boşanma Sebepleri ismiyle sunulan bildirimizin genişletilmiş ve gözden geçirilmiş halini teşkil etmektedir.

** Araştırma Görevlisi, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Hukuk Fakültesi Özel Hukuk Bölümü, oguzersoz59@outlook.com.

Giriş

Bir kadın ve erkek arasında usulüne göre yetkilendirilmiş evlendirme memuru önünde aile kurma amacıyla sözlü biçimde iradelerin açıklanmasıyla kurulan medeni hukuk sözleşmesi niteliğini haiz evlenme sözleşmesi ile evlilik adı verilen hukuki ilişki kurulmaktadır. Evlenme ile eşler mutlu, huzurlu ve sağlıklı bir aile yuvası kurmayı ve bunu devam ettirmeyi arzu ederler. Ancak eşlerin bu beklentisi kendilerinden kaynaklanan veya kaynaklanmayan sebeplerle gerçekleşmemişse ya da eşler evlilik birliğinin gereği olarak üzerine düşen vazife ve sorumlulukları yerine getirmiyorlarsa veya getiremiyorlarsa böyle bir evliliğin devamı beklenen hedefe ulaşamaz ve sorunlara yol açar. İşte bu tarz bir evliliğin de sonlandırılması, devam etmesinden daha faydalı ve isabetli olabilir. İşte bu husus, yani eşler henüz hayattayken evliliği ortadan kaldırma gereksinimi boşanma kurumunun varlık gerekçesini oluşturmaktadır. Türk hukukunda boşanma, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'muzun Aile Hukuku başlıklı ikinci kitabının Evlilik Hukuku başlıklı birincisi kısmının ikinci bölümünde 161-184. maddeleri arasında hüküm altına alınmıştır. Bu bölümde boşanma sebepleri, boşanma davası, boşanmanın maddi ve şahsi sonuçları gibi konular detaylı biçimde düzenlenmektedir.

Hukukumuzda boşanma, eşlerden biri tarafından açılan dava neticesinde hâkimin vereceği geleceğe etkili özellik gösteren yenilik doğurucu niteliği haiz karar ile gerçekleşmektedir. Boşanma sebepleri ise TMK m. 161-166 arasında sınırlı sayıda olacak biçimde düzenlenmektedir. İlgili hükümlere göre boşanma sebepleri; zina (TMK m.161), pek kötü davranış, hayata kast ve onur kırıcı davranış (TMK m.162), haysiyetsiz hayat sürme (TMK m.163), suç işleme (TMK m.163), terk (TMK m.164), akıl hastalığı (TMK m. 165), evlilik birliğinin temelinden sarsılması (TMK m.166/1), anlaşmalı boşanma (TMK m.166/3) ve fiili ayrılık (TMK m.166/4) olarak karşımıza çıkmaktadır.

Evlenme gibi ömür boyu etki gösterebilen şahsi ve mali sonuçlar doğuran bir sözleşmenin ortadan kaldırılmasını sağlayan boşanma sebeplerinin özellikleri ve koşullarının ortaya konulması büyük önem arz etmektedir. Çalışmamızda, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nda düzenlenen boşanma sebepleri, özellikleri ve koşulları bağlamında inceleme konusu yapılmaktadır. Bu incelemede boşanma sebepleri kanunda düzenlendiği sıra göz önüne alınarak değerlendirmeye alınmaktadır.

1. Zina Sebebiyle Boşanma

1.1 Genel Olarak

Türk Medeni Kanunu'nun 161. maddesinin ilk fıkrasına göre; eşlerden biri zina ederse, diğer eş boşanma davası açabilir. Eşlerden birinin evlilik dışı cinsel ilişkide bulunmasını tarif eden zina halinde gerek kadın gerek erkek eş, aralarında herhangi bir ayrım söz konusu olmaksızın boşanma davası açabilir¹.

Evlenme ile eşler arasında evlilik birliği kurulur (TMK m.185/1). Bu evlilik birliği eşlere birtakım haklar tanımakta ve yükümlülükler yüklemektedir. Bunlardan birisi de sadakat yükümlülüğüdür. Nitekim TMK m. 185/3 hükmünde eşlerin birbirlerine sadık kalmak zorunda oldukları açıkça belirtilmektedir. Evliliğin kurulmasından sona ermesine kadar geçerliliğini koruyan sadakat yükümlülüğü her iki eşi de aynı derecede

¹ AKINTÜRK, Turgut/ATEŞ, Derya, Türk Medeni Hukuku İkinci Cilt Aile Hukuku, Yenilenmiş 19. Bası, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2016, s. 244.

bağlamaktadır². Diğer bir deyişle gerek kadın gerek erkek, birbirlerine aynı derecede sadakat göstermek zorundadır. Eşlerin cinsel yönden birbirlerine sadık olmaları da sadakat yükümlülüğünün doğal bir sonucudur. Bu bağlamda eşlerin fiilen ya da hâkim kararına dayalı olarak ayrı yaşadıkları hallerde dahi zina yapmama yükümlülükleri bulunur³. Eşlerin sadakat yükümlülüğünü zina yapmak suretiyle ihlal etmeleri aldatılan eşe TMK m. 161 hükmü uyarınca zina sebebiyle boşanma davası açma hakkı tanımaktadır.

1.2 Koşulları

1.2.1 Hukuken Geçerli Bir Evliliğin Bulunması

Zina sebebiyle boşanma davası açabilmek için öncelikle ortada hukuken geçerli bir evliliğin bulunması gerekir⁴. Hukuken geçerli bir evlilik ise bir erkek ve bir kadının yetkili evlendirme memuru huzurunda evlenme iradelerini bizzat ve aynı anda sözlü olarak beyan etmeleriyle kurulmaktadır. Bu şekilde gerçekleşmeyen birliktelikler evlilik statüsünü haiz değildir. Bu yönüyle dini nikâhlı birliktelikler ile fiili birliktelikler zina sebebiyle boşanma davası açılması için gerekli olan evli olma koşulunu sağlamamaktadır⁵.

Evlilik, mutlak ya da nispi butlan ile sakat olsa dahi zina sebebiyle boşanma davası açılabilmesi olanaklıdır⁶. Zira TMK m.156 uyarınca batıl bir evlilik, ancak hâkimin kararıyla sona erer ve mutlak butlan halinde bile evlenme, hâkimin kararına kadar geçerli bir evliliğin bütün hüküm ve sonuçlarını meydana getirir.

Evlenmenin yokluğu durumunda ise zina sebebiyle boşanma davası açılmaz. Zira yok olan evliliklerde zina diye bir olgu söz konusu değildir⁷. Evlenmenin ayrı cinsten kimseler arasında yapılmaması, evlenme esnasında tarafların bizzat hazır bulunmamaları, tarafların karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanlarının olmaması ile evlenmenin yetkili evlendirme memuru önünde yapılmaması evlenmenin yokluk ile sakat olmasına sebep olur⁸. Bu hallerde evlenme hukuk dünyasında hiçbir zaman varlık kazanmadığı için boşanmaya da konu edilemez, ancak hukuki yararın varlığı koşuluyla ilgililer tarafından yokluğun tespit edilmesi talep edilebilir⁹.

1.2.2 Eşlerden Birinin Eşi Dışında Karşı Cinsten Biriyle Cinsel İlişki Yaşamayı

Zina sebebiyle boşanma davası açılabilmesinin ikinci koşulu da eşlerden birinin eşi dışında karşı cinsten bir kimseyle cinsel ilişkide bulunmasıdır¹⁰. Diğer bir deyişle evli

² BAYGIN, Cem, "Evlilik Birliğinde Sadakat Yükümlülüğü", Medeni Kanun'un ve Borçlar Kanunu'nun 90. Yılı Sempozyumu 1926'dan Günümüze Türk – İsviçre Medeni Hukuku 17-18-19-20 Şubat 2016 II. Cilt, Yetkin Yayınları, Ankara, 2017, s. 731.

³ HELVACI, Serap/ERLÜLE, Fulya, Medeni Hukuk, 4. Bası, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2016, s. 166.

⁴ EGGER, A., İsviçre Medeni Kanunu Şerhi II. Cilt Aile Hukuku, (Birinci Kısım: Evlenme Hukuku Mad. 90-251, MK. 82-240), Tahir Çağa (çev.), İkinci ve tamamen değişik tabı, Schultheß & Co., Zürih, 1936, s. 160.

⁵ ERSÖZ, Oğuz, Türk Hukukunda Zina Sebebiyle Boşanma, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018, s. 66.

⁶ EGGER, s. 160.

⁷ KESKİN, Alper, Boşanma Davaları Cilt I, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017, s. 16.

⁸ ERSÖZ, Oğuz/ÖNDER, Gizem Şahika, "Evlenmenin Yokluğu", Yargıtay Dergisi, Cilt. 44, Sayı. 3, Temmuz 2018, s. 1075.

⁹ ERSÖZ/ÖNDER, s. 1117-1118.

¹⁰ VELİDEDEOĞLU, Hıfzı Veldet, Türk Medeni Hukuku Cilt II Aile Hukuku Cüz I, 4. Bası, Sermet Matbaası, İstanbul, 1960, s. 168.

bir kadının kocasından başka bir erkekle, evli bir erkeğin de karısından başka bir kadınla cinsel ilişki yaşaması halinde zinadan bahsedilebilir¹¹. Dolayısıyla evli bir erkeğin başka bir erkekle cinsel ilişkisi olan livata ile evli bir kadının başka bir kadınla cinsel ilişkisi olan sevicilik zina olarak kabul edilemez¹². Cinsel ilişkinin gerçekleşmediği; ilişkiye teşebbüs etme, yakın bedeni temaslarda bulunma, öpüşme, sevişme, mektuplaşma vb. haller zina sayılmaz¹³. Kocanın izni olmaksızın yapay dölleneğe başvurmak da zina sayılmaz¹⁴. Hayvanlarla cinsel ilişkiye girilmesi de zina değildir¹⁵.

1.2.3 Kusur

Zina sebebiyle boşanma davası açılabilmesi için gerekli olan diğer bir koşul da zina eden eşin kusurlu olmasıdır¹⁶. Gerçekten de zina eden eşin kusurlu olması, yani karşı cinsten bir kimseyle bilerek ve isteyerek cinsel ilişki yaşaması zina sebebiyle boşanma davası açmak için gereklidir¹⁷. Dolayısıyla cebir ve şiddet kullanılarak, bayıltılarak ya da uyuşturucu madde verilerek tecavüze uğrayan kadının kusuru olmadığı için ona karşı zina sebebiyle boşanma davası açılması mümkün olmaz¹⁸. Eş tehdit sonucunda cinsel ilişki yaşamışsa; bu tehdidin; eşin kendi şahsına, eşine ya da çocuğunun yaşam ve beden bütünlüğüne ilişkin olması halinde yaşamak zorunda kaldığı cinsel ilişki zina sayılmazken; malvarlığı değerlerine yönelen tehdit sonucunda yaşanan cinsel ilişki ise zina olarak kabul edilir¹⁹.

1.2.4 Bir Tek Sefer Gerçekleşmesinin Gerekli ve Yeterli Olması

Zina sebebiyle boşanma davası açmak için zinanın tekrar etmesi aranmamaktadır. Diğer bir deyişle yalnızca bir sefer gerçekleşen zina, TMK m. 161 temelinde boşanma davası açılabilmesi için gerekli ve yeterlidir²⁰. Bu arada her iki eş zina etmiş olsa dahi zina

¹¹ **HELVACI, Serap**, “İsviçre ve Türk Hukuklarında Boşanma Sebepleri”, Prof. Dr. Ömer Teoman’a 55. Yaş Günü Armağanı Cilt II, Beta Yayıncılık, İstanbul 2002, s. 1157.

¹² **TEKİNAY, Selahattin Sulhi**, Türk Aile Hukuku, 7. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1990, s. 199; **FEYZİOĞLU, Feyzi Necmeddin**, Aile Hukuku, (Bu baskıyı hazırlayanlar: Cumhuriyet Özakman ve Enis Sarıal), Yeniden Gözden Geçirilmiş Genişletilmiş 3. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1986, s. 260; **OĞUZMAN, Kemal / DURAL, Mustafa**, Aile Hukuku, 3. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2001, s. 113-114; Doktrinde aksi yöndeki bir görüşe göre aynı cinsten kimseler arasındaki cinsel ilişki de zina sayılmalı ve TMK m. 161 hükmüne dayalı olarak zina sebebiyle boşanma davası açılmasını sağlamalıdır. Zira eşlerden birinin cinsel arzu ve ihtiyaçlarını aynı ya da ayrı cinsten kimselerle paylaşmasının cinsel sadakat yükümlülüğünü ihlal etmesi açısından farklı sonuçlar doğurmaması gerekir. Bu yönde bkz. **KILIÇOĞLU, Ahmet M.**, Aile Hukuku, Genişletilmiş 2. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2016, s. 116; Olan hukuka göre aynı cinsten kimseler arasındaki cinsel ilişkinin zina sayılmadığı, ancak eşcinsel ilişkilere de artık zina olarak bakılıp bu sebeple boşanma kararı verilmesi gerektiğine ilişkin bkz. **GENÇCAN, Ömer Uğur**, 6100 sayılı HMK Hükümlerine Göre Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara, 2013, s. 150-151.

¹³ **SAYMEN, Ferit H. / ELBİR, Halid K.**, Türk Medeni Hukuku Cilt III Aile Hukuku, 2. Baskı, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1960, s. 243; **AKINTÜRK/ATEŞ**, s. 245.

¹⁴ **ÖZTAN, Bilge**, Aile Hukuku, 6. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2015, s. 647.

¹⁵ **YILDIRIM, Abdulkerim**, Türk Aile Hukuku, Savaş Yayınevi, Ankara, 2014, s. 74.

¹⁶ **KÖPRÜLÜ, Bülent/KANETİ, Selim**, Aile Hukuku, Özdem Kardeşler Matbaası, İstanbul, 1985/1986, s. 159.

¹⁷ **DURAL, Mustafa/ÖĞÜZ, Tufan/GÜMÜŞ, Mustafa Alper**, Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku, Gözden Geçirilmiş 13. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2018, s. 106.

¹⁸ **BAYGIN**, s. 738.

¹⁹ **FEYZİOĞLU**, s. 260; **ÖZTAN**, s. 648; **ERSÖZ**, Zina, s. 85.

²⁰ **VELİDEDEOĞLU**, s. 169; **AKINTÜRK/ATEŞ**, s. 245.

sebebiyle boşanma davası açılabilir. Çünkü zinaların takas ve mahsup edilmesi mümkün değildir²¹. Bu arada karşı tarafın evli olup olmamasının da bir önemi bulunmaz²².

Zina mutlak bir boşanma sebebi olduğu için eşin zinasının evlilik birliğinin devamını çekilmez hale getirip getirmediği inceleme konusu da yapılmaz²³.

1.2.5 Zina Eden Eşin Affedilmemiş ve Dava Açma Sürelerinin Kaçırılmamış Olması

Zina sebebiyle boşanma davası açmak için aldatılan eşin zina eden eşini affetmemiş olması da gerekir. Nitekim TMK m. 161/3 hükmünde affeden eşin dava hakkı olmadığı açıkça ifade edilmektedir²⁴.

Son olarak zina sebebiyle boşanma davasının TMK m.161/2 hükmünde gösterilen belirli süreler dâhilinde açılması gerekir. Anılan hüküm uyarınca; zina sebebiyle boşanma davasının zinanın öğrenilmesinden itibaren altı ay ve herhalde zina fiilinin işlenmesinden itibaren beş yıl içerisinde açılması gerekir.

2. Hayata Kast, Pek Kötü Veya Onur Kırıcı Davranış Sebebiyle Boşanma

2.1 Genel Olarak

TMK m.162/1 uyarınca; eşlerden her biri diğeri tarafından hayatına kastedilmesi veya kendisine pek kötü davranılması ya da ağır derecede onur kırıcı bir davranışta bulunulması sebebiyle boşanma davası açılabilir. Şimdi sırasıyla bu halleri incelemeye çalışalım.

2.2 Hayata Kast

2.2.1 Hayata Kast Oluşturan Bir Davranış Bulunmalı

Hayata kast, eşlerden birinin diğeri öldürmeye yönelik iradesini birtakım fiillerle açıklaması olarak tanımlanmaktadır²⁵. Diğer bir deyişle eşlerden birinin, diğeri yaşam hakkına son vermeye yönelik hareketi hayata kast olarak tarif edilmektedir²⁶.

Hayata kast için kullanılan araçların öldürmeye elverişli olup olmadığı önem taşımaz, yeter ki işlenen fiil öldürme amacına yönelmiş olsun²⁷. İntihara teşvik etmek veya bunu bilerek önlememe de hayata kast sayılır²⁸. Ayrıca eşin ölüm tehlikesine seyirci kalma durumunda da hayata kastın varsayıldığı ifade edilmektedir²⁹.

²¹ SAYMEN/ELBİR, s. 244; ERSÖZ, Zina, s. 87.

²² ZEYTİN, Zafer/ERGÜN, Ömer, Türk Medeni Hukuku, Gözden Geçirilmiş 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017, s. 192.

²³ KAYIHAN, Şaban/ÜNLÜTEPE, Mustafa, Medeni Hukuk Bilgisi, 4. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017, s. 293.

²⁴ Zina eden affedilmesi konusunda ayrıntılı açıklamalar için bkz. ERSÖZ, Zina, s. 90 vd.

²⁵ OĞUZMAN / DURAL, s. 117.

²⁶ KARABULUT, Ayşe Kübra, Türk Medeni Kanunu'nun 162. ve 163. Maddelerine Dayanılarak Açılan Boşanma Davaları, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018, s. 54.

²⁷ TEKİNAY, s. 207; EGGER, s. 163; KARABULUT, s. 56.

²⁸ HELVACI, s. 1160; HELVACI/ERLÜLE, s. 167; İntihara teşvik etmenin hayata kast sayılması için eşin kendisini öldürmesi için gerekli ortamı ve araçları ciddi bir şekilde hazırlamanın gerekli olduğuna ilişkin bkz. FEYZİOĞLU, s. 270.

²⁹ GENÇCAN, s. 182.

Öldürme tehdidinde bulunmak hayata kast sayılmaz³⁰. Bu arada kişinin kendi hayatına da son vermek istemesi hayata kasta dayalı boşanma davası açmayı engellemez³¹.

2.2.2 Hayata Kast Oluşturan Davranışın Kasten Gerçekleştirilmesi

Eşin hayatına kast oluşturan davranışın kasten gerçekleştirilmesi gerekir³². Bu yönüyle hayata kastetme amacı yoksa ölüme yol açabilecek tedbirsiz davranışlar TMK m. 162 kapsamında yer almaz³³. Dolayısıyla hayata kast kusura dayalı bir boşanma sebebi teşkil eder ve bu yönüyle örneğin, akıl hastasının, eşinin hayatına kast etmesi TMK m. 162 temelinde bir boşanma davası açılmasına yetiştirmez³⁴.

2.2.3 Hayata Kast Oluşturan Davranışın Bizzat Eşe Yönelmesi

Hayata kast oluşturan fiilin bizzat eşe yönelmesi gerekir³⁵. Eşlerden birinin diğer eşe kendisine değil de yakınlarına yönelik hayata kast oluşturan davranışları TMK m. 162 temelinde boşanma davası açma hakkı sağlamaz³⁶.

2.3 Pek Kötü Davranış

Pek kötü davranış, eşlerden birinin diğerini dövmesi, aç bırakması, normal olmayan cinsel ilişkiye zorlaması gibi eşin vücut bütünlüğü ve sağlığına yönelen her türlü davranış olarak açıklanmaktadır³⁷. Pek kötü davranış, eşe ıstırap veren ve onun sağlığını bozacak ağırlık taşımalıdır³⁸. Pek kötü davranışın bir kez gerçekleştirilmesi boşanma davası açılması için gerekli ve yeterlidir³⁹.

Pek kötü davranışın mağduru eşin, kendisine karşı böyle bir davranış gerçekleştiren eşine karşı açtığı ceza davasından ya da yaptığı şikâyetinden vazgeçmesi tek başına eşini affettiği anlamını taşımaz⁴⁰.

2.4 Onur Kırıcı Davranış

Onur kırıcı davranış, eşlerden birinin onurunun kırılması ve küçük düşürülmesi amacıyla yapılan saldırıları anlatmaktadır⁴¹. Onur kırıcı davranış oluşturan davranışlar kişiyi gerek kendisi gerekse de başkaları nezdinde küçük düşürmektedir⁴². Bu davranışın sözlü veya yazılı olarak herhangi bir araçla işlenmesi mümkündür⁴³.

³⁰ AKINTÜRK/ATEŞ, s. 249; ÖZTAN, s. 655.

³¹ ÖZTAN, s. 655.

³² ERDEM, Mehmet, Aile Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018, s. 105.

³³ HATEMİ, Hüseyin/KALKAN OĞUZTÜRK, Burcu, Aile Hukuku, 5. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2016, s. 116.

³⁴ FEYZİOĞLU, s. 270; KARABULUT, s. 54-55.

³⁵ KÖSEOĞLU, Bilal/KOCAAĞA, Köksal, Aile Hukuku ve Uygulaması, 2. Bası, Ekin Yayınevi, Bursa, 2011, s. 23.

³⁶ ÖZTAN, s. 656; GENÇCAN, s. 182.

³⁷ DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 110.

³⁸ GENÇCAN, s. 195.

³⁹ KARABULUT, s. 58.

⁴⁰ "... Davacı - davalı kocanın davalı - davacı kadını dövdüğü sabittir. Kadının şahsi davasından vazgeçmesi, eşini cezadan kurtarmaya matuf olup, boşanma davası yönünden eşini affettiği anlamına gelmez..." Yarg. 2. HD. T. 24.02.2005, E. 719, K. 2799, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası; (Erişim Tarihi: 19.01.2019).

⁴¹ DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 110.

⁴² KARABULUT, s. 65.

⁴³ GENÇCAN, s. 205.

Onur kırıcı davranış sebebiyle TMK m. 162 temelinde boşanmaya karar verilebilmesi her türlü onur kırıcı davranışa değil, ağır derecede gerçekleşen bir onur kırıcı davranışın gerçekleşmesine bağlıdır⁴⁴. Bu sebeple aile içinde günlük olağan tartışmalar onur kırıcı davranış sayılmaz⁴⁵.

Hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış mutlak bir boşanma sebebi olduğundan müşterek yaşamın çekilmez hale gelip gelmediği inceleme konusu yapılmaz. Ayrıca bu boşanma sebebi, kusura dayalı bir boşanma sebebidir.

TMK m. 162 temelinde bir boşanma davası açılması hak düşürücü niteliği haiz belirli sürelerle bağlanmıştır. Nitekim TMK m. 162/2 uyarınca; davaya hakkı olan eşin boşanma sebebini öğrenmesinden başlayarak altı ay ve her hâlde bu sebebin doğumunun üzerinden beş yıl geçmekle dava hakkı düşer. Ayrıca affeden eşin de dava açma hakkı bulunmaz (TMK m. 162/3).

3. Suç İşleme Ve Haysiyetsiz Hayat Sürme Sebebiyle Boşanma

3.1 Genel Olarak

TMK m. 163/1 uyarınca; eşlerden biri küçük düşürücü bir suç işler veya haysiyetsiz bir hayat sürer ve bu sebeplerden ötürü onunla birlikte yaşamayı diğer eşten beklenemezse, bu eş her zaman boşanma davası açabilir.

TMK m. 163 temelinde bir boşanma davası açılabilmesi eşlerden birinin suç işlemesi veya haysiyetsiz bir hayat sürmesi durumunda söz konusu olabilir. Şimdi bu halleri ayrı ayrı ele almaya çalışalım.

3.2 Suç İşleme

3.2.1 Eşlerden Biri Tarafından İşlenen Suç Küçük Düşürücü Nitelik Taşımali

TMK m. 163'e göre, eşlerden birinin suç işlemesi bir boşanma nedenidir. Ancak her suç boşanma kararı verilmesini sağlamaz. Eşin işlediği suçun küçük düşürücü olması gerekir⁴⁶. Nitekim TMK m.163 hükmünde eşlerden birinin küçük düşürücü bir suç işlemesinden bahsedilmektedir. Bu nitelikte bir suç işleyen eşin mahkûm olması ya da kovuşturmaya tabi tutulması ise şart değildir⁴⁷.

Anayasamızın milletvekilliği seçilme yeterliliği başlığını taşıyan 76. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen suçların küçük düşürücü suç işleme sebebiyle boşanma davası açılmasını sağlayabilecek suçlar arasında kabul edilebileceği ifade edilmektedir⁴⁸. Sözü geçen hükümde zikredilen suçlar; zimmet, ihtilas, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi suçlardır. Bununla beraber Anayasa m. 76/2 hükmünde belirtilen suçların sınırlı sayıda olmadığını da ifade etmemiz gerekir⁴⁹. Bu nedenle Anayasa'nın m. 76/2 hükmünde belirtilenler dışındaki birtakım suçlar da gerekli koşullar mevcutsa TMK m. 163 anlamında küçük düşürücü suç olarak kabul edilebilir. Hükümde geçen, *gibi* ifadesi de bu sonuca varmamızı

⁴⁴ Yarg. 2. HD. T. 08.07.2010, E. 10334, K. 13767, **Kazancı İçtihat Bilgi Bankası**; (E.T. 19.01.2019).

⁴⁵ ZEYTİN/ERGÜN, s. 193.

⁴⁶ KILIÇOĞLU, s. 123.

⁴⁷ AKINTÜRK/ATEŞ, s. 253; SAPAN, Oğuzhan, "Suç İşleme ve Haysiyetsiz Hayat Sürme Sebebiyle Boşanma", Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt. 1, Sayı. 2, Ekim 2016, s. 370.

⁴⁸ TEKİNAY, s. 211; KÖPRÜLÜ/KANETİ, s. 163; ÖZTAN, s. 662.

⁴⁹ KÖPRÜLÜ/KANETİ, s. 163; ÖZTAN, s. 662.

sağlamaktadır⁵⁰. Bu bağlamda kasten adam öldürme, cinsel saldırı, cinsel taciz, adam öldürmeye teşebbüs etmek, uyuşturucu ticareti yapmak, gasp gibi suçlar da küçük düşürücü suçlar arasında sayılabilir⁵¹.

Küçük düşürücü suçlar, ahlak düzeninin şiddetle reddettiği ve ortaya çıktığında insanın yüzünü kızartan suçlar olarak açıklanmaktadır⁵². Bir suçun böyle bir nitelik taşıyıp taşımadığı topluma hâkim olan ahlak anlayışı ile failin toplumda düşeceği güç durum göz önüne alınmak suretiyle hâkim tarafından tespit edilmelidir⁵³. Ayrıca bir suçun küçük düşürücü nitelik taşımasında suçu işleyen kimsenin güttüğü amaç da önem taşımaktadır⁵⁴. Bu yönüyle bir suçun küçük düşürücü olup olmadığının saptanmasında suça ilişkin cezanın ağırlığı değil, fiilin niteliği ve işleniş biçimi etki göstermektedir⁵⁵. Örneğin, adam öldürme ilke olarak küçük düşürücü bir suç niteliği taşımaktaysa da kadının namusuna ilişkin saldırıdan kurtulmak amacıyla saldırganı öldürmesi durumunda adam öldürme suçunun küçük düşürücü nitelik taşıdığı söylenemez⁵⁶.

3.2.2 Suçun Evliliğin Devam Ettiği Bir Safhada İşlenmesi

Küçük düşürücü nitelik taşıyan bir suçun TMK m. 163 temelinde bir boşanma davası açılmasını sağlaması için evliliğin devam ettiği bir safhada işlenmesi gerekir⁵⁷. Evlilikten önce işlenen bir suç TMK m. 163 temelinde bir dava açılmasını sağlamaz⁵⁸.

3.3 Haysiyetsiz Hayat Sürme

3.3.1 Belirli Bir Süre Devam Eden Haysiyetsiz Bir Hayat Yaşanmalı

TMK m. 163 hükmüne dayalı boşanma davası açılmasını sağlayan bir diğer durum eşlerden birinin haysiyetsiz bir hayat sürmesidir. Haysiyetsiz hayat sürme, toplumun değerleri ile ahlak, şeref ve namus anlayışına aykırı yaşam tarzının benimsenmesi ve bu yaşam tarzının devamlılık arz edecek şekilde sürdürülmesi demektir⁵⁹. Dolayısıyla bir tek münferit davranış haysiyetsiz hayat sürme sayılmayacak, haysiyetsiz hayat sürmenin kabulü için bu nitelikteki davranışların az veya çok belirli bir süre devam etmesi gerekecektir⁶⁰.

⁵⁰ **ERSÖZ, Oğuz**, ‘‘Suç İşleme ve Haysiyetsiz Hayat Sürme Sebebiyle Boşanma’’, İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Yıl. 4, Sayı. 2, Aralık 2018, s. 118.

⁵¹ **ERSÖZ**, Suç İşleme ve Haysiyetsiz Hayat Sürme, s. 118-119.

⁵² **TEKİNAY**, s. 211.

⁵³ **ZEVLİLİLER, Aydın / ACABEY, M. Beşir / GÖKYAYLA, K. Emre**, Medeni Hukuk, (Giriş – Başlangıç Hükümleri – Kişiler Hukuku – Aile Hukuku), 6. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 1999, s. 986.

⁵⁴ **TEKİNAY**, s. 211.

⁵⁵ **FEYZİOĞLU**, s. 274.

⁵⁶ **GENÇCAN**, s. 226-227.

⁵⁷ ‘‘ Dosyadaki yazılara, kararın dayandığı delillerle kanuni gerektirici sebeplere ve özellikle davanın Türk Medeni Kanununun 163. maddesi uyarınca, açılan "küçük düşürücü suç işleme" nedenine dayalı bir boşanma davası olduğu, davalı kocanın işlediği iddia edilen suçların suç tarihlerinin boşanma dava tarihinden önceki tarihlere ait olduğu, Türk Medeni Kanununun 166/1-2. maddesi yönünden de davacı tarafından her hangi bir delil sunulmadığı ve iddiasının kanılanamadığının anlaşılmasına göre, yerinde bulunmayan temyiz itirazlarının reddiyle usul ve kanuna uygun olan hükmün ONANMASINA...’’ (Yarg. 2. HD. T. 11.03.2014, E. 3704, K. 5431), **Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi**, (E.T.20.01.2019).

⁵⁸ Bu konuda doktrindeki görüşler ve Yargıtay uygulaması için bkz. **ERSÖZ**, Suç İşleme ve Haysiyetsiz Hayat Sürme, s. 123-124.

⁵⁹ **ÖZTAN**, s. 665.

⁶⁰ ‘‘ Haysiyetsiz hayat sürmenin varlığından söz edilebilmesi ve bu sebeple boşanma kararı verilebilmesi için; eşin, sosyal hayatta toplumun genel değer yargılarıyla çatışan, olumsuz nitelikte kabul edilen

Haysiyetsiz hayat sürme sayılan davranışlara örnek olarak; eşlerden birinin üçüncü bir kimse veya kimselerle bir süre evlilik dışı ilişki yaşaması⁶¹, eşcinsel ilişkiler⁶², uyuşturucu madde ticareti yapmak, randevu evi işletmek, alkol ve kumar bağımlılığı⁶³, hayat kadını olarak çalışmak⁶⁴, insan ticareti yapmak, teşhircilik yapmak ile ekonomik durumu iyi olmasına rağmen dilenmek⁶⁵ zikredilebilir. Bu tarz davranışların kanuna uygun ya da aykırı olup olmaması arasında da fark bulunmaz⁶⁶.

3.3.2 Haysiyetsiz Hayat Biçimi Evlilik Devam Ederken Var Olmalı

Haysiyetsiz hayat sürmeye dayalı boşanma davası açılabilmesi için bu niteliği haiz hayat tarzının evliliğin varlığı esnasında devam etmesi gereklidir⁶⁷. Dolayısıyla evlenmeden önce başlayan haysiyetsiz bir yaşam tarzı evlilikten sonra da devam etmekteyse TMK m. 163'e dayalı olarak boşanma davası açılmasına yol açabilir⁶⁸.

Gerek küçük düşürücü suç işleme gerekse de haysiyetsiz hayat sürme sebebiyle boşanma davası açılabilmesi için davalı eşin kusurlu olması gerekir. Ayrıca hem küçük düşürücü suç işlemeye hem de haysiyetsiz hayat sürmeye dayalı olarak boşanma davası açılabilmesi için ortak yaşamın devamının diğer eş bakımından çekilmez hale gelmesi aranmaktadır⁶⁹. Bu yönüyle TMK m. 163 kusura dayalı, özel ve nispi bir boşanma sebebi teşkil etmektedir.

Küçük düşürücü suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme sebebiyle boşanma davası açmak için herhangi bir süre öngörülmemiştir. Bu nedenle ilke olarak her zaman boşanma davası açılabilir. Ancak haysiyetsiz hayat sürme sona erdikten ya da küçük düşürücü nitelik taşıyan suçun öğrenilmesinden uzun bir süre geçtikten sonra dava açılması müşterek yaşamın çekilmez hale gelmediğini gösterebilir⁷⁰. Benzer şekilde her iki halde de affın dava açmayı ortadan kaldıracığına ilişkin bir düzenleme bulunmamasına rağmen af halinde de müşterek yaşamın çekilmezliği koşulu gerçekleşmeyecektir⁷¹.

4. Terk Sebebiyle Boşanma

4.1 Genel Olarak

Terk sebebiyle boşanma TMK m. 164 hükmünde düzenlenmektedir.

davranışının süreklilik göstermesi ve bu davranışın diğer eş için birlikte yaşamayı ondan beklenemez hale getirmesi gereklidir. Süreklilik göstermeyen bir defalık bir davranış; Türk Medeni Kanunu'nun 166. maddesindeki evlilik birliğinin temelinden sarsılması durumu için yeterli olabilirse de, haysiyetsiz hayat sürme sebebine dayalı boşanma kararı için yeterli değildir..." (Yarg. 2. HD. T. 26.06.2012, E. 2011/22536, K. 2012/17686), **Legalbank Elektronik Hukuk Bankası**, (E.T. 21.01.2019).

⁶¹ Yarg. 2. HD. T. 09.11.2009, E. 16450, K. 19112, **Kazancı İçtihat Bilgi Bankası**, (E.T. 21.01.2019).

⁶² **FEYZİOĞLU**, s. 275.

⁶³ **TEKİNAY**, s. 214; **OĞUZMAN/DURAL**, s. 118; **ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA**, s. 987; **KARABULUT**, s. 47.

⁶⁴ **DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ**, s. 112.

⁶⁵ **KILIÇOĞLU**, s. 124.

⁶⁶ **ERDEM**, s. 108; **ERSÖZ**, Suç İşleme ve Haysiyetsiz Hayat Sürme, s. 128.

⁶⁷ **DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ**, s. 112.

⁶⁸ **FEYZİOĞLU**, s. 276.

⁶⁹ "Türk Medeni Kanununun 163. maddesi gereğince ister küçük düşürücü suç işlenmiş olsun, ister haysiyetsiz hayat sürülmüş olsun boşanmaya hükmolunması için bu durumların diğer eş için birlikte yaşamayı çekilmez hale getirmesi zorunlu olacak bu hususun kanıtlanması gerekecektir..." Yarg. 2. HD. T. 13.03.2003, E. 2300, K. 3448, **Kazancı İçtihat Bilgi Bankası**, (E.T. 21.01.2019).

⁷⁰ **DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ**, s. 112.

⁷¹ **SAPAN**, s. 377.

Terk, eşlerden birinin haklı bir neden bulunmaksızın iradi biçimde evliliğin kendisine yüklediği görev ve yükümlülükleri yerine getirmemek amacıyla devamlı olarak müşterek yaşamı bırakması ya da evlilik birliğinden ayrı olarak hayatını devam ettirmesini tarif etmektedir⁷². Terk, eşler arasında birlikte yaşama yükümlülüğünün (TMK m. 185/3) ihlal edilmesidir. Bu yükümlülüğün ihlali de TMK m. 164 hükmünde özel, kusura dayalı ve mutlak bir boşanma sebebi olarak düzenlenmiştir. Önemle belirtelim ki birlikte yaşama yükümlülüğünü ihlal eden yani terk eden eş bu sebeple boşanma davası açamaz⁷³. Diğer bir deyişle terk sebebiyle boşanma davasını ancak terk edilen eş açabilir.

4.2 Koşulları

4.2.1 Eşler Arasındaki Müşterek Yaşamın Sona Ermiş Olması

Terk sebebiyle boşanma davası açılması için öncelikle eşler arasındaki müşterek yaşam fiilen ve gerçekten sona ermiş olmalıdır⁷⁴. Cinsel ilişkiden kaçınmak, yatakları ayırmak, dargın olmak, konuşmamak gibi olgular terk anlamı taşımaz⁷⁵.

4.2.2 Terkin, Terk Eden Eşin İradesine Dayalı Olması

Terk fiili, terk eden eşin iradesi ve arzusunun sonucu olmalıdır⁷⁶. Gözaltına alınma, tutuklanma, sınır dışı edilme, askere alınma, kaçırılma gibi hallerde terk fiili iradeye dayanmadığından⁷⁷ TMK m. 164 temelinde boşanma davası açılamaz.

4.2.3 Terkin, Evlilik Birliğinden Doğan Görev Ve Yükümlülükleri Yerine Getirmemek Amacıyla Gerçekleştirilmesi Ya Da Haklı Bir Sebebe Dayanmaması

Terk fiili, terk eden eş tarafından evlilik birliğinden doğan görev ve yükümlülükleri yerine getirmemek amacıyla gerçekleştirilmeli ya da haklı bir sebebe dayanmamalıdır. Haklı bir sebebe dayalı terke dayalı boşanma davası açılamaz. Örneğin; kocasının annesi, babası ve başkaca aile üyeleriyle beraber oturduğu eve gitmeyen kadının terki haklı bir sebebe dayalıdır⁷⁸. TMK m.197 hükmüne uygun olarak birlikte yaşamaya ara verilmesi, hâkim tarafından ayrılığa hükmedilmesi, eşlerin anlaşarak ayrı yaşamaları gibi hallerde de terk söz konusu değildir⁷⁹. Şayet başlangıçta müşterek konuttan ayrılmak için var olan haklı sebep sonradan ortadan kalkmasına rağmen bu eşin müşterek konuta dönmemesi halinde haklı sebep ortadan kalmıştır⁸⁰.

Haklı bir sebebi olmadan müşterek konuttan ayrılan eşin yanı sıra diğerini ortak konutu terk etmeye zorlayan veya haklı bir sebep olmaksızın müşterek konuta dönmelerini engelleyen eş de terk etmiş sayılır (TMK m.164/1). Dolayısıyla bu halde eşin müşterek konuta girmesine engel olan terk eden olur. Gerekli koşulların varlığı durumunda müşterek konuta girmesi engellenen eş, terk sebebiyle boşanma davası açabilir⁸¹.

⁷² ÖZTAN, s. 666; ZEVKLİLER/GÖKYAYLA/ACABEY, s. 988.

⁷³ GENÇCAN, s. 253.

⁷⁴ FEYZİOĞLU, s. 279.

⁷⁵ EGGER, s. 168; KÖPRÜLÜ/KANETİ, s. 165; ÖZTAN, s. 667; AKINTÜRK/ATEŞ, s. 254.

⁷⁶ KILIÇOĞLU, s. 127; KÖSEĞLU/KOCAAĞA, s. 28.

⁷⁷ KILIÇOĞLU, s. 127.

⁷⁸ FEYZİOĞLU, s. 281.

⁷⁹ AKINTÜRK/ATEŞ, s. 255.

⁸⁰ EGGER, s. 169.

⁸¹ ‘‘ Toplanan delillerden; davalı kocanın davacıyı 2.9.2002 tarihinde evden kovduğu ve ortak konutu terk etmeye zorladığı anlaşılmaktadır. Bu durumda terk edenin davalı, terk edilenin de davacı olduğunda tereddüt bulunmamaktadır. Davacı, ortak konuta dönmek için 15.1.2003 tarihide ihtar çekmiş, ihtar

4.2.4 Terkin En Az Altı Ay Sürmesi

Terk en az altı ay sürmüş olmalıdır. Altı aylık süre müşterek konutun terk edildiği tarihten itibaren işlemeye başlamaktadır. Terk eden eş, altı aylık süre dolmadan dönerse terke dayalı boşanma davası açılmaz. Tekrar eden terklerde süre yeniden işlemekte olup, terkler ve müşterek konuta dönmeler terk sebebiyle boşanma davasının koşullarını engelleme amacı taşıyorsa TMK m. 2/2 uyarınca hakkın kötüye kullanılması gündeme geleceğinden altı aylık süre dolmamasına rağmen terk sebebiyle boşanmaya olanak tanınması gerekmektedir⁸².

4.2.5 Terk Eden Eşe İhtarda Bulunulması

Terk eden eşe müşterek konuta dönmesi için ihtar çekilmeli ve bu ihtar sonuçsuz kalmış olmalıdır⁸³. Nitekim TMK m.164/2 uyarınca; davaya hakkı olan eşin istemi üzerine hâkim veya noter, esası incelemeyen yapacağı ihtarda terk eden eşe iki ay içinde ortak konuta dönmesi gerektiği ve dönmemesi hâlinde doğacak sonuçlar hakkında uyarıda bulunur. Bu ihtar gerektiğinde ilân yoluyla yapılır. Ancak, boşanma davası açmak için belirli sürenin dördüncü ayı bitmedikçe ihtar isteminde bulunulamaz ve ihtardan sonra iki ay geçmedikçe dava açılmaz.

İhtarın sonuç doğurabilmesi için bu ihtar samimi bir iradenin ürünü olmalıdır, yani ihtarda bulunan eşin terk eden eşinin müşterek konuta dönmesini ve müşterek yaşamlarını sürdürmesini istemesi gerekir⁸⁴. İhtarda bulunan eşin müşterek konutu diğer eşin girip oturacağı şekilde hazırlaması, konutun anahtarı alabileceği bir yere bırakarak bu durumu ona bildirmesi ve eğer ihtiyacı varsa eşinin yol giderini göndermesi gerekir⁸⁵.

Bu koşulların varlığı durumunda hâkim tarafından boşanmaya karar verilir. Ayrıca evlilik birliğinin devamının çekilmez hale gelip gelmediği inceleme konusu yapılmaz.

5. Akıl Hastalığı Sebebiyle Boşanma

5.1 Genel Olarak

TMK m. 165 uyarınca; eşlerden biri akıl hastası olup da bu yüzden ortak hayat diğer eş için çekilmez hâle gelirse, hastalığın geçmesine olanak bulunmadığı resmî sağlık kurulu raporuyla tespit edilmek koşuluyla bu eş boşanma davası açabilir. Bu davayı akıl hastası olmayan eş açabilecektir. Diğer bir deyişle akıl hastası olan eş TMK m.165 temelinde bir boşanma davası açamaz⁸⁶.

kararı davalıya 3.2.2003 tarihinde tebliğ edilmiş, dava ise 30.5.2003 tarihinde açılmıştır. Dinlenen davacı tanığı Perihan; davacı evden kovulduktan sonra, eve geldiğinde eşi onu kabul etmedi demiştir. Bu ifadeden davalının haklı bir sebep olmaksızın davacının ortak konuta dönmesini engellediği anlaşılmaktadır. Türk Medeni Kanununun 164. maddesi şartları gerçekleşmiştir. Davanın kabulü gerekirken, olaya uymayan gerekçe ile reddi doğru görülmemiştir.” Yarg. 2. HD. T. 27.06.2006, E. 3341, K. 10255, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası, (E.T. 25.01.2019).

⁸² DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 114.

⁸³ KILIÇOĞLU, s. 130.

⁸⁴ DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 116.

⁸⁵ ÖZTAN, s. 672.

⁸⁶ “... akıl hastalığı hukuki sebebine dayalı boşanma davası, akıl hastası olmayan eş tarafından akıl hastası olan eşe karşı açılabilir. Davacı kadının vasisinin davacı kadının akıl hastalığına dayanarak boşanma talebinde bulunması hukuken mümkün değildir....” Yarg. 2. HD. T. 22.02.2018, E. 2016/11732, K. 2018/2366; “...Eşlerden biri akıl hastası olup da bu yüzden ortak hayat diğer eş için çekilmez hale

5.2 Koşulları

5.2.1 Eşlerden Birinin Akıl Hastası Olması

TMK m.165 hükmünde hangi akıl hastalıklarının boşanma sebebi oluşturacağı açıklanmamıştır. Doktrinde, doktorlar tarafından akıl hastalığı olarak nitelendirilmek koşuluyla her seviyeden akıl hastalığının diğer eş bakımından müşterek yaşamı çekilmez hale getirdikten sonra boşanma sebebi olarak kabul edilebileceği ifade edilmektedir⁸⁷. Bunun dışında akıl hastalığı sayılmayan hastalıklar (AIDS, cüzzam, kuş gribi, kanser vb.) ne kadar ağır olursa olsun TMK m. 165 kapsamında yer almaz⁸⁸.

5.2.2 Akıl Hastalığının Geçmesine Olanak Bulunmaması

Akıl hastalığına dayalı boşanma davası açılabilmesi için akıl hastası eşin bu hastalığının geçmesine olanak bulunmamalıdır. Bu durum resmi sağlık kurulu raporuyla saptanmalıdır⁸⁹. Hastalığı tamamen tedavi etmeyen geçici tedaviler, hastalığın seyrini geciktiren ya da hafifleten tedaviler nazara alınmaz⁹⁰. Bununla beraber raporda hastalığın iyileşebileceği, fakat bunun uzun bir süre alacağı ifade edilmişse, bu halde TMK m.165 hükmüne dayalı boşanma davası açılmaz⁹¹.

5.2.3 Akıl Hastalığının Evlenmede Sonra Meydana Gelmesi

Doktrinde bir görüşe göre; TMK m.165 hükmüne dayalı olarak boşanma davası açılabilmesi için akıl hastalığının boşanma davası açıldığı sırada mevcut bulunması gerekir. Başlama zamanı ise önemli değildir⁹². Taraflardan biri evlenmenin gerçekleştiği sırada da akıl hastası ise bu durumda aynı zamanda mutlak butlan davası da açılabilir⁹³. Bizim de katıldığımız doktrindeki diğer görüşe göre; boşanma sebebi oluşturan akıl hastalığının evlenmeden sonra meydana gelmiş olması gerekir⁹⁴. Zira evlenmeye kesin

gelirse, hastalığın geçmesine olanak bulunmadığı resmi sağlık kurulu raporuyla tespit edilmek koşuluyla bu eş boşanma davası açabilir (TMK.m.165). Madde metninden de açıkça anlaşıldığı üzere, akıl hastalığı hukuki sebebine dayalı boşanma davası, akıl hastası olmayan eş tarafından akıl hastası olan eşe karşı açılabilir. Davacının kendisindeki akıl hastalığına dayanarak bu madde gereğince boşanma talebinde bulunması hukuken mümkün değildir...''Yarg. 2. HD. T. 25.12.2012, E. 2011/14560, K. 2012/31551, **Legalbank Elektronik Hukuk Bankası**, (E.T. 25.01.2019).

⁸⁷ ERDEM, s. 119.

⁸⁸ AKINTÜRK/ATEŞ, s. 259.

⁸⁹ ‘‘...Akıl hastalığı sebebiyle (TMK m. 165) boşanmaya karar verilebilmesi için, akıl hastalığının ortak hayatı diğer eş için çekilmez hale getirmesi ve hastalığın geçmesine olanak bulunmadığının resmi sağlık kurulu raporuyla tespit edilmesi şarttır (TMK. m. 165). Mahkemece akıl hastalığı hukuki sebebi ile boşanmaya (TMK m. 165) karar verilmiş ise de; ...Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Bilirkişi Kurulundan alınan 23.10.2014 tarihli sağlık kurulu raporunda, davalının akıl hastalığının geçmesine olanak bulunmadığı yönünde herhangi bir açıklama bulunmamaktadır Bu durumda alınan rapor Türk Medeni Kanununun 165. maddesi kapsamı karşısında yetersiz olup hüküm vermeye elverişli değildir. O halde davalı erkek hakkında tam teşekküllü devlet hastanesi veya üniversite hastanesinden Türk Medeni Kanununun 165. maddesi gereğince, davalı erkeğin akıl hastası olup olmadığı, mevcut bir hastalık varsa bu hastalığın diğer eş yönünden çekilmezlik unsuru taşıyıp taşımadığı ve hastalığın geçmesine olanak bulunup bulunmadığı konusunda sağlık kurulundan rapor alınarak, sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken eksik incelemeyle karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup; bozmayı gerektirmiştir. ’’ Yarg. 2. HD. T. 31.05.2018, E. 3075, K. 7120, **Legalbank Elektronik Hukuk Bankası**, (E.T. 27.01.2019).

⁹⁰ SAYMEN/ELBİR, s. 253.

⁹¹ ERDEM, s. 120.

⁹² DURAL/ÖGÜZ/GÜMÜŞ, s. 117.

⁹³ YILDIRIM, s. 77.

⁹⁴ AKINTÜRK/ATEŞ, s. 259.

olarak engel olacak akıl hastalığı varsa evlenme sözleşmesi yapılamaz, bir şekilde yapılmışsa da mutlak butlan yaptırımına tabidir⁹⁵.

5.2.4 Akıl Hastalığının Diğer Eş Bakımından Müşterek Yaşamı Çekilmez Hale Getirmesi

Akıl hastalığının boşanma sebebi olması için bu durum, diğer eş bakımından müşterek yaşamı çekilmez hale getirmelidir⁹⁶. Bu yönüyle akıl hastalığı nispi bir boşanma sebebi teşkil eder.

6. Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması Sebebiyle Boşanma

6.1 Genel Olarak

TMK m. 166/1'e göre; evlilik birliği, müşterek yaşamı sürdürmeleri kendilerinden beklenmeyecek derecede temelinden sarsılmış olursa, eşlerden her biri boşanma davası açabilir.

6.2 Koşulları

6.2.1 Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması

TMK m. 166/1 uyarınca; evlilik birliğinin temelinden sarsılması sebebiyle boşanma davası açılabilmesi evlilik birliğinin temelinden sarsılması ile müşterek yaşamın devamının sürdürülememesi koşullarının bir arada bulunmasını zorunlu kılar⁹⁷. Bu bağlamda evlilik birliğinin temelinden sarsılmasına dayalı boşanma davası açılabilmesi için eşler arasında ciddi nitelikte düşünce ve duygu ayrılığı bulunması gerekmekte olup, bu durumun eşlerden müşterek yaşamı sürdüremeyecekleri seviyede olması gerekir⁹⁸. Bunu da hâkim saptayacaktır. Bu yönüyle bu yönüyle evlilik birliğinin temelinden sarsılması takdire dayalı ve genel bir boşanma sebebi niteliğindedir⁹⁹. Dolayısıyla evlilik birliğini temelinden sarsacak olayların tahdidi biçimde ortaya konulması mümkün değildir.

Evlilik birliğinin temelinden sarsılmasına örnek olarak; ilgisiz, hakaretamiz ve küçük düşürücü davranışlar, aşırı borçlanma, içki ve kumar düşkünlüğü, güven sarsıcı davranışlar, dövme, eşe giyim, yeme içme, gelenekler ve din gibi konularda baskıda bulunmak gibi olgular verilmektedir¹⁰⁰.

6.2.2 Eşler Tarafından Müşterek Yaşamın Sürdürülemez Derecede Sarsılması

Evlilik birliğinin temelinden sarsılması nispi bir boşanma sebebidir. Çünkü evlilik birliği ancak eşler tarafından müşterek yaşam sürdürülemez derecede sarsıldığı

⁹⁵ AKINTÜRK/ATEŞ, s. 259.

⁹⁶ HATEMİ/KALKAN OĞUZTÜRK, s. 118; “ Dava akıl hastalığına dayalı boşanma istemine ilişkindir. Türk Medeni Kanunu'nun 165. maddesi uyarınca, eşlerden biri akıl hastası olup da bu yüzden ortak hayat diğer eş için çekilmez hale gelirse, hastalığın geçmesine olanak bulunmadığı resmi sağlık kurulu raporuyla tespit edilmek koşuluyla bu eş boşanma davası açabilir. Toplanan delillerle, davalının akıl hastalığının davacı eş için müşterek hayatı çekilmez hale getirdiği kanıtlanmamıştır. Davacının davasının reddi gerekirken, yazılı şekilde karar verilmesi doğru olmamıştır.” Yarg. 2. HD. T. 29.04.2010, E. 2009/5912, K. 2010/8623, **Kazançlı İhtihat Bilgi Bankası**, (E.T. 22.01.2019).

⁹⁷ Yarg. HGK. T. 08.11.2018, E. 2014/2412, K. 2018/1670; HGK. T. 18.10.2018, E. 2017/2064, K. 2018/1472, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, (E.T. 07.02.2018).

⁹⁸ OĞUZMAN / DURAL, s. 124-125.

⁹⁹ OĞUZMAN / DURAL, s. 124.

¹⁰⁰ Daha fazla örnek ve ayrıntı için bkz. GENÇCAN, s. 412 vd.

takdirde bu sebebe dayalı olarak boşanma davası açılabilir¹⁰¹. Ancak müşterek hayatın devamının olanaksız hale gelmesi şartının her iki eş bakımından da gerçekleşmesi aranmaz. Dolayısıyla yalnızca davacı bakımından müşterek yaşamının devamının çekilmez hale gelmesi gerekli ve yeterlidir¹⁰².

6.2.3 Kusurun Aranmaması

Evliliğin temelinden sarsılmasına dayalı boşanma davası kusura dayanmaz¹⁰³. Dolayısıyla eşlerden her ikisi de kusursuz olsa dahi bu sebebe dayalı dava açılabilir¹⁰⁴. Ancak davacının kusuru daha ağır ise, davalının açılan davaya itiraz hakkı vardır. Bununla beraber bu itiraz, hakkın kötüye kullanılması niteliğinde ise ve evlilik birliğinin devamında davalı ve çocuklar bakımından korunmaya değer bir yarar kalmamışsa boşanmaya karar verilebilir (TMK m. 166/2).

7. Anlaşmalı Boşanma

7.1 Genel Olarak

Anlaşmalı boşanma, TMK m. 166/3 hükmünde düzenlenmektedir. Bu sebep ile birtakım koşulların varlığı halinde eşlerin anlaşması boşanmayı sağlayabilmektedir. Bu yönüyle eşlerin anlaşması ile boşanmayı talep etmeleri durumunda evlilik birliğinin temelinden sarsıldığı faraziyesi kanun koyucu tarafından benimsenmiş olduğu söylenebilir¹⁰⁵.

7.2 Koşulları

7.2.1 Evliliğin En Az Bir yıl Sürmesi

Anlaşmalı boşanma için gerekli olan ilk koşul evliliğin en az bir yıl sürmesidir. Dolayısıyla bir yıldan az süren evliliklerde anlaşmalı boşanmaya olanak bulunmaz¹⁰⁶. Bir yıllık sürenin saptanmasında evlilik tarihi esas alınır¹⁰⁷. Bu bir yıllık sürede müşterek yaşamın sürmüş olması ya da olmamasının bir önemi de yoktur¹⁰⁸.

¹⁰¹ DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 118.

¹⁰² HELVACI, s. 1165.

¹⁰³ ERDEM, s. 128.

¹⁰⁴ YILDIRIM, s. 78.

¹⁰⁵ TEKİN, Helin Neval, Anlaşmalı Boşanma, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019, s. 65.

¹⁰⁶ ‘...Dosyada mevcut nüfus kaydından, tarafların 01.04.2004 tarihinde evlendikleri anlaşılmıştır. Mahkemece, Türk Medeni Kanununun 166/3. maddesinde öngörülen bir yıllık süre şartının gerçekleşmemiş olması nedeniyle davanın reddine karar verilmesi gerekirken...’ Yarg. 2. HD. T. 26.09.2005, E. 10527, K. 12785, GENÇCAN, s. 688; ‘ Toplanan delillerden eşlerin 30.03.2006’da evlendikleri, davanın ise aradan iki ay geçtikten sonra 29.05.2006’da açıldığı anlaşılmaktadır. Anlaşmalı olarak boşanmaya karar verilebilmesi için Medeni Kanun’un 166/3. maddesinde öngörülen bir yıllık süre geçmemiştir. Davanın Medeni Kanun’un 166/1-2. maddesi çerçevesinde incelenip değerlendirilmesi gerekirken, yazılı şekilde boşanmaya hükmedilmesi doğru görülmemiştir...’ Yarg. 2. HD. T. 12.04.2007, E. 2006/17160, K. 2007/6186, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası, (E.T. 23.01.2019).

¹⁰⁷ KÖSEOĞLU/KOCAĞA, s. 110; TEKİN, s. 77.

¹⁰⁸ GENÇCAN, s. 689; KIRBAŞ, Özlem, Türk Hukuku’nda Eşlerin Anlaşmasına Dayanan Boşanma (MK.134/III), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1994, s. 21.

7.2.2 Eşlerin Boşanmak İçin Mahkemeye Beraber Başvurması Ya da Birinin Açtığı Boşanma Davasının Diğeri Tarafından Kabul Edilmesi

Eşler, boşanmak için mahkemeye beraber başvurmalı¹⁰⁹ ya da birinin açtığı boşanma davasını diğeri kabul etmelidir¹¹⁰.

7.2.3 Hâkimin Tarafları Bizzat Dinlemesi ve Boşanma İradelerinin Serbestçe Açıklandığına Kanaat Getirmesi

Hâkim, tarafları bizzat dinlemeli ve boşanma yönündeki iradelerini serbestçe açıkladıklarına kanaat getirmelidir. Tarafların biri veya her ikisi de avukatla temsil olursa dahi hâkimin tarafları çağırması ve onları ayrı ayrı ya da bir arada dinlemesi gerekir¹¹¹.

7.2.4 Hâkimin, Boşanmanın Mali Sonuçları İle Çocukların Durumu Konusunda Taraflarca Yapılan Anlaşmayı Uygun Bulması

TMK m. 166/3 uyarınca hâkimin, boşanmanın malî sonuçları ile çocukların durumu hususunda taraflarca kabul edilecek düzenlemeyi uygun bulması şarttır. Hâkim, tarafların ve çocukların menfaatlerini göz önünde tutarak bu anlaşmada gerekli gördüğü değişiklikleri yapabilir. Bu değişikliklerin taraflarca da kabulü hâlinde boşanmaya karar verilir¹¹². Bu hâlde tarafların ikrarlarının hâkimi bağlamayacağı hükmü uygulanma alanı bulmaz.

8. Fiili Ayrılık

8.1 Genel Olarak

Fiili ayrılık, TMK m.166/4 hükmünde düzenlenmektedir. Buna göre; boşanma sebeplerinden herhangi biriyle açılmış bulunan davanın reddine karar verilmesi ve bu kararın kesinleştiği tarihten başlayarak üç yıl geçmesi hâlinde, her ne sebeple olursa olsun müşterek yaşam yeniden kurulamamışsa evlilik birliği temelden sarsılmış sayılır ve eşlerden birinin istemi üzerine boşanmaya karar verilir.

¹⁰⁹ Eşlerin mahkemeye birlikte başvurmaları durumunda anlaşmalı dahi olsa bir boşanma davasının çekişmesiz yargı türüne dâhil edilemeyeceği için bu davanın da mutlaka bir davalısının olacağı yönünde bkz. AKINTÜRK/ATEŞ, s. 270; Anlaşmalı boşanmanın çekişmesiz yargı faaliyeti olduğu ve eşlerden birinin davalı olarak düşünülmemeyeceğine ilişkin bkz. TEKİN, s. 83-84.

¹¹⁰ Eşlerden birisinin diğeri tarafından açılan davayı kabul etmesi hakkında detaylı bilgi için bkz. KIRBAŞ, s. 31 vd.; TEKİN, s. 84 vd.

¹¹¹ OĞUZMAN / DURAL, s. 129; TEKİN, s. 93-94.

¹¹² ‘... Taraflar 18.5.2004 tarihli son oturumda mahkemeye sundukları 15.5.2004 tarihli protokol uyarınca boşanmalarına karar verilmesi istemişlerdir. Mahkemece üçüncü kişileri ilgilendirdiği gerekçesi ile 3.3. ve 3.4. maddelerde belirtilen hususlar dışında protokolün tasdikine karar verilerek, protokolde gösterilen diğer hususlara uygun boşanma hükmü kurulmuştur. Üçüncü kişileri ilgilendirdiğinden bahisle, protokolün 3.3 ve 3.4 maddelerine hükümde yer verilmemesi, protokolde değişiklik yapılması niteliğindedir. Bu konuda tarafların beyanlarının alınması zorunludur. Mahkemece yapılan bu değişiklik hakkında taraflardan bir beyan alınmamış olması nedeniyle Türk Medeni Kanununun 166/3. madde koşulları gerçekleşmediğinden, yazılı şekilde hüküm kurulması bozmayı gerektirmiştir...’ Yarg. 2. HD. T. 04.10.2004, E. 9760, K. 11194; ‘...hakim tarafların ve çocukların menfaatlerini gözönünde tutarak bu anlaşmada gerekli gördüğü değişikliği yapabilir. Bu değişikliklerin taraflarca da kabulü halinde boşanmaya hükmolunur. (TMK. md. 166/3) Mahkemece protokolde yapılan değişiklik konusunda taraf görüşleri alınmadan davaya devamla yazılı şekilde boşanma hükmü kurulması kanuna aykırı olduğundan hükmün bozulması gerekmiştir.’ Yarg. 2. HD. T. 29.06.2004, E. 7777, K. 8632, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası, (E.T. 23.01.2019).

8.2 Koşulları

8.2.1 Daha Önce Açılmış ve Reddedilmiş Bir boşanma Davası Bulunmalı

Fiili ayrılık sebebiyle boşanma davası açabilmek için öncelikle daha önce açılmış bir boşanma davası bulunmalı ve bu dava reddedilmiş olmalıdır. Boşanma davasının hangi sebebe dayalı olarak açıldığı önemli olmadığı gibi, herhangi bir boşanma sebebi olmaması halinde dahi açılan bir davanın reddi yeterlidir¹¹³. Reddedilen davanın taraflar arasındaki son dava olması da şart değildir¹¹⁴.

8.2.2 Boşanmanın Reddi Kararının Kesinleşmesinden İtibaren Üç Yıl Geçmeli

Boşanma davasının reddine ilişkin kararın kesinleşmesinden itibaren üç yıl geçmeli ve bu süre içerisinde ne sebeple olursa olsun müşterek yaşam kurulamamış olmalıdır¹¹⁵. Üç yıllık sürenin durması ve kesilmesi söz konusu değildir¹¹⁶. Eşlerin bu süre içerisinde zaman zaman buluşmaları, çocukların durumunu görüşmek için bir araya gelmeleri gibi olgular müşterek hayatın yeniden kurulduğunu göstermez¹¹⁷.

8.2.3 Davanın Her İki Eş Tarafından Açılabilmesi

Fiili ayrılık sebebiyle boşanma davasını eşlerden ikisi de açabilir¹¹⁸. Bu davanın reddedilip kesinleşen boşanma davasının davacısı tarafından açılması aranmaz¹¹⁹.

SONUÇ

Boşanma, eşler henüz hayattayken evlilik birliğini geleceğe etkili biçimde sona erdiren bir sebeptir. Evlilik kurumuna son vermesi sebebiyle kanun koyucu tarafından oldukça titiz ve detaylı biçimde düzenlenmiştir. Nitekim bu durum boşanma sebeplerinde de görülmektedir. Gerçekten de boşanma ancak kanunda sınırlı sayıda düzenlenen sebeplerden birine dayalı olarak gerçekleşebilir. Boşanma hukuki sonucu da ancak bu sebeplere dayalı olarak açılacak dava sonucunda verilecek karar ile gerçekleşebilir.

Türk Medeni Kanunu'nda düzenlenen boşanma sebepleri; zina (TMK m.161), pek kötü davranış, hayata kast ve onur kırıcı davranış (TMK m.162), haysiyetsiz hayat sürme (TMK m.163), suç işleme (TMK m.163), terk (TMK m.164), akıl hastalığı (TMK m.165), evlilik birliğinin temelinden sarsılması (TMK m.166/1), anlaşmalı boşanma (TMK m.166/3) ve fiili ayrılık (TMK m.166/4)'dır. Her bir sebebin kendine münhasır

¹¹³ OĞUZMAN / DURAL, s. 130; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 125.

¹¹⁴ “ Türk Medeni Kanununun 166/son maddesi uyarınca boşanmaya karar verilebilmesi için boşanma sebeplerinden herhangi biri ile açılmış ve reddedilmiş olan davada kararın kesinleşme tarihinden itibaren üç yılın geçmesi ve evlilik birliğinin yeniden kurulamaması yeterlidir. Reddedilen davanın taraflar arasındaki son dava olması koşul değildir. Reddedilen ilk dava 6.5.2000 tarihinde kesinleşmiş olup, bu dava üç yıllık fiili ayrılık süresi sonunda açılmıştır. Evlilik birliği yeniden kurulamadığından davanın kabulü gerekir. Daha sonra açılmış olan davanın kesinleşme tarihine göre üç yıllık sürenin dolmadığından söz edilerek davanın reddi bozmayı gerektirmiştir.” Yarg. 2. HD. T. 11.05.2005, E. 5633, K. 7727, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası, (E.T. 23.01.2019).

¹¹⁵ “ Önceki dava 26.08.1998 tarihinde kesinleşmiştir. Toplanan delillerden tarafların bu tarihten sonra bir araya gelmedikleri anlaşılmaktadır. Türk Medeni Kanununun 166/son maddesi koşulları oluşmuştur. Davanın kabulüne karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde reddi usul ve yasaya aykırıdır.” Yarg. 2. HD. T. 23.02.2005, E. 1597, K. 2689, Legalbank Elektronik Hukuk Bankası, (E.T. 23.01.2019).

¹¹⁶ ERDEM, s. 141.

¹¹⁷ AKINTÜRK/ATEŞ, s. 274.

¹¹⁸ DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 126.

¹¹⁹ GENÇCAN, s. 779.

koşulları bulunmaktadır. Çalışmamızda boşanma sebeplerinin koşulları genel hatlarıyla ortaya konulmaya çalışılmıştır.

KAYNAKÇA

AKINTÜRK, Turgut/ATEŞ, Derya, Türk Medeni Hukuku İkinci Cilt Aile Hukuku, Yenilenmiş 19. Bası, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2016.

BAYGIN, Cem, “Evlilik Birliğinde Sadakat Yükümlülüğü”, Medeni Kanun’un ve Borçlar Kanunu’nun 90. Yılı Sempozyumu 1926’dan Günümüze Türk – İsviçre Medeni Hukuku 17-18-19-20 Şubat 2016 II. Cilt, Yetkin Yayınları, Ankara, 2017, ss. 731-752.

EGGER, A., İsviçre Medeni Kanunu Şerhi II. Cilt Aile Hukuku, (Birinci Kısım: Evlenme Hukuku Mad. 90-251, MK. 82-240), Tahir Çağa (çev.), İkinci ve tamamen değişik tabı, Schultheß & Co., Zürih, 1936.

ERDEM, Mehmet, Aile Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018.

ERSÖZ, Oğuz, Türk Hukukunda Zina Sebebiyle Boşanma, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018, (Zina).

ERSÖZ, Oğuz, “Suç İşleme ve Haysiyetsiz Hayat Sürme Sebebiyle Boşanma”, İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Yıl. 4, Sayı. 2, Aralık 2018, ss. 111-146 (Suç İşleme ve Haysiyetsiz Hayat Sürme).

ERSÖZ, Oğuz/ÖNDER, Gizem Şahika, “Evlenmenin Yokluğu”, Yargıtay Dergisi, Cilt. 44, Sayı. 3, Temmuz 2018, ss. 1059-1128.

FEYZİOĞLU, Feyzi Necmeddin, Aile Hukuku, (Bu baskıyı hazırlayanlar: Cumhuriyet Özakman ve Enis Sarıal), Yeniden Gözden Geçirilmiş Genişletilmiş 3. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1986.

GENÇCAN, Ömer Uğur, 6100 sayılı HMK Hükümlerine Göre Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara, 2013.

HATEMİ, Hüseyin/KALKAN OĞUZTÜRK, Burcu, Aile Hukuku, 5. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2016.

HELVACI, Serap, “İsviçre ve Türk Hukuklarında Boşanma Sebepleri”, Prof. Dr. Ömer Teoman’a 55. Yaş Günü Armağanı Cilt II, Beta Yayıncılık, İstanbul 2002, ss. 1151-1169.

HELVACI, Serap/ERLÜLE, Fulya, Medeni Hukuk, 4. Bası, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2016.

KARABULUT, Ayşe Kübra, Türk Medeni Kanunu'nun 162. ve 163. Maddelerine Dayanılarak Açılan Boşanma Davaları, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018.

KAYIHAN, Şaban/ÜNLÜTEPE, Mustafa, Medeni Hukuk Bilgisi, 4. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017.

KESKİN, Alper, Boşanma Davaları Cilt I, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017.

KILIÇOĞLU, Ahmet M., Aile Hukuku, Genişletilmiş 2. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2016.

KIRBAŞ, Özlem, Türk Hukuku'nda Eşlerin Anlaşmasına Dayanan Boşanma (MK.134/III), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1994.

KÖPRÜLÜ, Bülent/KANETİ, Selim, Aile Hukuku, Özdem Kardeşler Matbaası, İstanbul, 1985/1986.

KÖSEOĞLU, Bilal/KOCAAĞA, Köksal, Aile Hukuku ve Uygulaması, 2. Bası, Ekin Yayınevi, Bursa, 2011.

OĞUZMAN, Kemal/DURAL, Mustafa, Aile Hukuku, 3. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2001.

ÖZTAN, Bilge, Aile Hukuku, 6. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2015.

SAPAN, Oğuzhan, "Suç İşleme ve Haysiyetsiz Hayat Sürme Sebebiyle Boşanma", Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt. 1, Sayı. 2, Ekim 2016, ss. 365-388.

SAYMEN, Ferit H./ELBİR, Halid K., Türk Medeni Hukuku Cilt III Aile Hukuku, 2. Baskı, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1960.

TEKİN, Helin Neval, Anlaşmalı Boşanma, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019.

TEKİNAY, Selahattin Sulhi, Türk Aile Hukuku, 7. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1990.

VELİDEDEOĞLU, Hıfzı Veldet, Türk Medeni Hukuku Cilt II Aile Hukuku Cüz I, 4. Bası, Sermet Matbaası, İstanbul, 1960.

YILDIRIM, Abdulkerim, Türk Aile Hukuku, Savaş Yayınevi, Ankara, 2014.

ZEVKLİLER, Aydın/ACABEY, M. Beşir/GÖKYAYLA, K. Emre, Medeni Hukuk, (Giriş – Başlangıç Hükümleri – Kişiler Hukuku – Aile Hukuku), 6. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 1999.

ZEYTİN, Zafer/ERGÜN, Ömer, Türk Medeni Hukuku, Gözden Geçirilmiş 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017.